

הארוורד של המזרח התיכון

רקאן הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, פרופ' חנוך רגן, נלחם בבריחת המוחות בעזרת מרכז ייחודי המכשיר את הדור המשפטי הבא באקדמיה. עם תרומות של מיליוני שקלים מאנשי עסקים כמו צבי מיתר ונחמי דנקנר, הוא מתכוון להתחרות בבתי הספר המובילים בעולם

מאת עידו באום

« בריחת המוחות מהאקדמיה הישראלית ניכרת לא רק בתחומי המדע הקלאסיים ובחוגים לכלכלה, אלא גם במשפטים. האוניברסיטאות המובילות בארה"ב הן הבחירה הראשונה של דוקטורנטים מצטיינים למשפטים. פרופ' חנוך רגן, רקאן הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב זה ארבע שנים, מנסה לשנות מצב זה באמצעות מרכז צבי מיתר ללימודים מתקדמים. המרכז החדש נחשב אחד ההישגים הבולטים של הפקולטה למשפטים באוניברסיטה ויצג ביום ראשון הקרוב בכנס הבוגרים הראשון של הפקולטה (ראו מסגרת). מרכז מיתר הוא בית ל-55 תלמידי דוקטורט ותואר שני, שחלק גדול מהם נהנה ממלגה. כולם משתתפים בחזונית מחקר קיבוצית בכיתות דוקטורנטים מצומצמות ובקורסים עם טובי המרצים מ ישראל ומהעולם, המגיעים ללמד את הישראלים המוכשרים. "הבנו שחלק מהחזון התברתי שלנו הוא ליצור אלטרנטיבה אטרקטיבית ללימודי משפט מחקרניים מתקדמים", מסביר פרופ' רגן בראיון ל-TheMarker. "מרכז צבי מיתר הוא אחד המקומות הבודדים

את משרדי עורכי הדין הגדולים. "נוצרה התגייסות מרשימה של משרדי עורכי הדין המובילים בתל אביב שהיתה להם מחויבות לפקולטה ושהבינו שיש כאן תרומה לעולם המשפט. עו"ד מאיר לינון (השותף המנהל של משרד הרצוג, פוקס, נאמן - ע"ב) הגדיל לעשות בכך שגם גייס תרומות נכבדות עבור המרכז. תודם מרכזי נוסף הוא נחמי דנקנר באמצעות א.ר.בי. "נחמי דנקנר ואבי פישל (שותפו העסקי של דנקנר; ע"ב) הם בוגרי הפקולטה. כנראה יש משהו במוסד הזה שיקר ללבם. אנשים רציניים וחשבים שיש כאן משהו חשוב", מסביר רגן. מה יקרה אם מחר ירצה דוקטורנט לכתוב מחקר על ריכוזיות ושליטת המשפחה במשק?

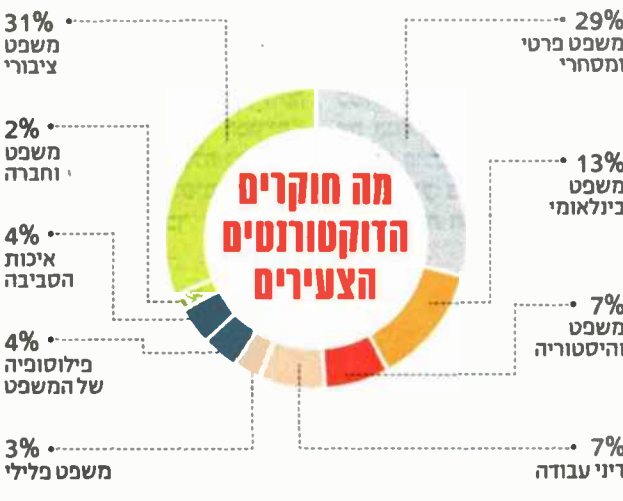
"ברור שהוא יכתוב מחקר כזה. התורמים אינם משפיעים על החלטות כאלה. כל החלטות לגבי קבלה, נושאי הצעה, אישור דוקטורט או מלגות נעשות בוועדת תואר שלישי, שהיא ועדה אקדמית עצמאית". אבל אנשי הוועדה חוז יודעים מי אחראי לתנאים הנרחבים שמהם הם נהנים. "זה פשוט לא שייך. אני לא רק חושב כך, אני יודע שזה פשוט לא חלף במחשבתם. אנשי הסגל לא נהנים מהתנאים במרכז".

שחקנים מרכזיים

ברומה ללימודי כלכלה, לימודי משפט מתקדמים מתאפיינים בהתמקדות

שקלים כפריסה מתוכננת לעשר שנים. "התורמים שלנו הם נדיבים מאוד", אומר רגן בחיך. מה יוצא להם מזה? "החזרה בלעשות משהו טוב. האדם הראשון שדיברתי אתו על תרומה היה צבי מיתר. נפגשתי עם צבי במשרדו עם סיכום מנהלים של התוכנית למרכז ומה יהיה תפקידו של המרכז. מניעת בריחת מוחות והעיקרון של 'מציון תצא תודה'. מיתר שאל אותי שאלות טובות, ויהיה כמה נקודות תרופה. עניתי לו כמיטב יכולתי והוא שלח אותי עם תרומה ועם תוכנית עסקית". שמו של מיתר פתח בפני רגן רלתות של תורמים נוספים וכן

בעולם שיש בו תוכנית לימודים שהיא באמת graduate school בתחום המשפטים". רגן עשה את הדוקטורט שלו באוניברסיטת ייל ב-1990. "אמר לי לנחור קורסים, נתנו לי מלגה ואמר לי: 'כתוב ספר'. זה המודל שרוב הישראלים שעשו דוקטורט במשפטים מכירים. בתחומים אחרים אתה מקבל הכשרה לכתוב את הספר הזה, כיום יש את זה גם אצלנו". רגן מדבר במונחים של "מציון תצא תודה", או לפחות תודת המשפט. הוא אינו מגלה מה היקף התרומות למרכז מיתר אך לפי הערכות מדובר בהתחייבויות כספיות בהיקף של מיליוני

בתיאוריה ובנושאים המעניינים את האקדמיה הבינלאומית - על חשבון נושאים הקשורים למשפט הישראלי. רגן טוען כי הפקולטה התל אביבית מתאפיינת בשילוב של חתימה למצוינות אקדמית בצד מעורבות חברתית. לפקולטה יש קליניקות משפטיות וכן מסלולי קבלה מיוחדים של העדפה מתקנת. "המצוינות האקדמית תומכת ביכולת של המשפטנים שאנחנו מכשירים כאן לעשות הברל בעולם המעשה. תיאוריה במשפטים שלא נוגעת לחיים של אנשים היא בעיני תיאוריה לא טובה", אומר רגן.

מדוע ירצה דוקטורנט לבחור בכך ולא לנסוע לחו"ל? "המרצים כאן הם שחקנים מרכזיים מאוד באקדמיה המשפטית העולמית. אנחנו יכולים להציע לימודים תיאורטיים ברמה כזו שיכולה לעזור לאנשים שרוצים להיות חוקרים או לאנשים שרוצים לעבוד חוזה מחקרית לצורך אחר. אנחנו מכשירים את המנהיגים של הקהילה המשפטית בכל תחומי העשייה כי יש הרבה מאוד מקומות שאפשר ללמוד משפטים והאחריות שלנו היא יותר על החלק העליון של הקהילה המשפטית". דוקטורנט שיתחיל כאן, אם הוא רוצה להתקדם, יכתוב דוקטורט באנגלית. לא לקהל הישראלי.

"דוקטורנט מתמודד כאן עם מטלה כפולה. אקדמיה היא

איך מתקבלים לדוקטורט במשפטים?

« לא פשוט להתקבל ללימודי דוקטורט במרכז מיתר. המשובה הראשונה שצריך דוקטורנט לעתיד לעבור היא מציאת נושא ומנחה מבין חברי סגל הפקולטה שישים כיום להנחותו בעבודת הדוקטורט. לאחר מכן יש לקבל את אישורה של ועדת הקבלה. לרבני פרופ' חנוך רגן, "כל מועמד דרוק" טורט צריך להגיש ציונים, המלצות, עבודת תזה לתואר שני והצדעת כוונות שהיא מסמך רציני שמראה שיש כאן תרומה מחקרית חדשנית עם ערך תיאורטי למשפט". איתור המנחה היא משימה קשה ומשמשת למעשה מסגרת האמיתית. רגן מודה כי זהו שלב

נוס בוגרי הפקולטה: כל המפורסמים מתייצבים

« רשימה ארוכה של מפורסמים תתייצב לכנס הבוגרים הראשון בתולדות הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב שיערך ביום ראשון הקרוב. בין הבוגרים הידועים שאישרו את השתתפותם: שופטי בית המשפט העליון אסתר חיות, יודם רנציג, וחנן מלצר; השרים גר עוז סער ויצחק הרצוג; מוכיר הממשלה צבי האחד; אנשי העסקים נחמי דנקנר ואבי פישל. עורכי דין בולטים וראשי משרדים גורד לים שיגיעו: מאיר לינון, דני גבע, יודם ראב"ד, גיודא ארדינסט, שמאל זיסמן, צבי פירון, טל בנר, אביגור קלגסכלר ונבית תל צוד. את הערב תנחה בוגרת הפקולטה, ר"ד אילנה ריין. עידו באום

עידו באום

תצלום ניל קליין

חנוך דגן (עומד שישי מימין) עם תלמידי מרכז מיתר

מעלות, אומרת לוריא" זיו בורר, בן 29, המתגורר בגבעתיים אומר כי "העובדה שהמלגות במרכז הן ברמה המאפשרת לנו לייחד את זמננו לעיסוק האקדמי היא יתרון עצום שבלעדיו אני פשוט לא הייתי יכול להרשות לעצמי לימודי דוקטורט".

בורר למד תואר ראשון במשפטים באוניברסיטת חיפה כעתוראי ושירת בפרקליטות הצבאית כיועץ המשפטי למרכז תעסוקת אורחים עובדי צה"ל. אמנם בצבא עסק בעיקר בדיני עבודה ומשפט מינהלי, אך את עבודת הדוקטורט הוא כתב על נושא "הפקודה הבלתי חוקית בעליל במשפט המדינת והבינלאומי".

שקלת ללמוד בחו"ל? "כן. אני רוצה להמשיך כתחום האקדמי וירעתי שלימודים בחו"ל יכולים לסייע לי. התקבלתי לאוניברסיטאות ניו יורק, פנסילוניה, קולומביה, מישיגן וברקלי". ולמה לא נסתפק? "שילוב של שני גורמים: הגורם הכלכלי ומה שלפקולטה למשפטים כאן היה להציע לי. לא הצלחתי להשיג בחו"ל מלגות ברמה שהיתה מאפשרת לי ללמוד שם מבלי לקחת הלוואות. עמדתי לעשות את מה שרבים שנמצאים במצב זה עושים והוא לקחת הלוואות סטודנטים ולהחזיר אותן על ידי עבודה של כמה שנים".

בורר חלק את הלבטים עם פרופ' איל בנבנישתי, המנחה שלו כיום. "עמדתו היתה שהפקולטה בתל אביב יכולה להציע לי משהו שווה כרמתו ונאיכותו למה שיכולים להציע לי הלימודים באוניברסיטאות בארה"ב". השיחה המידע על מרכז מיתר, שבורר הצטרף אליו בתחילת דרכו, הכריעו את הכף לטובת ישראל.

בורר מקווה מאוד למצוא מקום באקדמיה בתום לימודיו, אך מוסיף כי "עם זאת, אני מודע למצב התקנים באוניברסיטאות ואם לצעדי לא אמצא מקום, אחזור לפרקטיקה. אהבתי את הפרקטיקה המשפטית, ואני חושב שעשיתי עבודה טובה כאשר עסקתי בזה".

בת 31 מרחובות, נשואה ואם לילד, כותבת עבודת דוקטורט כלימודיה במרכז על "התאמת דיני העבודה בישראל למשטר המעברים התעסוקתיים". לוריא עבדה כעורכת דין במשרד עורכי הדין ר"ר הר זוכ ושקלה ללמוד לדוקטורט בחו"ל, אך העדיפה את מרכז מיתר בגלל שמחקרה מתמקד במשפט הישראלי. "אני חוקרת את דיני העבודה והרווחה הישראליים ומעוניינת להוטרד חוותם בתחום זה", היא מסבירה. היא נמצאת במרכז שלוש שנים, מיום הקמתו, ובעזרת משאבי המחקר שהתה בארה"ב באוניברסיטת ג'ורג'טאון כחוקרת אורחת והשתלבה בדנמרק. "אני מקווה להשתלב באקדמיה או במשרה בכירה אחרת בתחום דיני העבודה והרווחה", אומרת לוריא.

שיעור ניכר מתלמידי המחקר במרכז הן נשים, אשר יכולתן לנסוע ללמוד בחו"ל במקביל למחויבות לבן זוג וילדים - מוגבלת. פרופ' חנוך דגן מודה כי "חלק מהבחירה להישאר בישראל היא מגדרית. יש אנשים שלא שוקלים את האפשרות ללמוד בחו"ל מסיבות משפחתיות ולצערי הסיבות האלה מתחלקות באופן לא שווה בין נשים לגברים".

תנאי החיים במרכז מפנקים, יחסית: כל שני דוקטורנטים חולקים משרד. לתלמידי תואר שני יש אולמות עבודה משלהם. "היתרון הגדול ביותר של המרכז בעיני הוא סביבת העבודה, אשר מאפשרת כתיבת עבודות מחקר

ניל: 46 מצב משפחתי: נשוי + 3 מקום מגורים: גבעתיים תפקיד: דקאן הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן באוניברסיטת תל אביב ומוהל מרכז צבי מיתר ללימודי משפט מתקדמים לימודים: תואר ראשון בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב; תואר שני ודוקטורט בבית הספר למשפטים של אוניברסיטת ייל עוד משהו: שירת בצה"ל כמפקד האולפן המיוחד של חיל המודיעין

פרופ' חנוך דגן

שיעור ניכר מתלמידי המחקר במרכז הן נשים, שיכולתן לנסוע ללמוד בחו"ל במקביל למחויבות לבן זוג וילדים - מוגבלת. דגן מודה כי "חלק מהבחירה להישאר בישראל היא מגדרית"

את סוג ההשפעה שהאקדמיה יודעת להשפיע, צריך לקחת את המרחק ואת העומק ולעשות משהו שהוא בין הרגע העכשווי לבין מרע בסיסי". עבודות המחקר שנמצאות בעיצומן עוסקות, למשל, ב"זכויות יוצרים בעידן הדיגיטלי", "הרומן הוויקטוריאני וריני החווים" או "איסור על אפליה בין מפיצים על ידי מונופול על פי חוק ההגבלים העסקיים". מחקרים נוספים עוסקים ב"שימוש של קבוצות שלטוניות באמצעים קיצוניים וחרים כמאבק נגד הטורף", "אחריות מפקדים כשל כשל פיקודי", "אתגר העוני של המשפט המינהלי" ואפילו "אינדיאנים ואינדיאניסטים במשפט הפלילי: המקרים של מקסיקו ופרו, 1910-1960". למרות הגיוון, תחומי המחקר העיקריים הם המשפט הפרטי-המסחרי והמשפט הציבורי, המהווים יחד יותר ממחצית עבודות הדוקטורט הנכתבות שם במרכז.

בחירה מגדרית

במרכז מיתר לומדים 23 נשים ו-32 גברים. מספר הנשים המקבלות מלגה הוא 16 ואילו רק 11 מבין הגברים מקבלים מלגה. לילך לוריא,

אינטלקטואלית תובענית מאוד, עמוקה וטובה, מבטיח דגן. חסרים בישראל דוקטורים למשפטים? לא יהיה להם מקום באקדמיה. "לימודי משפטים הם הכשרה לעמדות מנהיגות בחברה הישראלית. הנוגדים שלנו נמצאים בהמון מקומות מרשימים מאוד בעשייה בעולם המשפט ומחוץ לו". התורמים מתעוררים בתוכנית הלימודים? "לא. למרכז יש הנהלה אקדמית. היא מתווה את תוכנית הלימודים, הקורסים וסרנאות המחקר. בסופו של דבר בהיבט המצוינות המחקרית מוסד אקדמי נבחן בתוצרים המחקריים שלו - ספרים ומאמרים. ההרגשה שלי היא שהתוצר המחקרי הכולל שלנו יועצם בזכות המחקרים של תלמידי המרכז. אם תלמידי המחקר יביאו לכך שבמקום הזה תיוצר עוד דעת, עשינו משהו נהדר לכולם".

אף תורם לא אמר לך: "צריך מחקר פרקטי יותר?" "יכול להיות שיש להם העדפות. שמעת דברים כאלה. אבל מעולם לא הופעלו לחצים לפגוע בחופש האקדמי בתוכנית, ואני מאמין שכדי להשפיע בחיים האמיתיים

מוסר גלובלי והרנ"א שלה הוא מצוינות במונח הגלובלי. חלק מהשאלות שראויות למחקר אקדמי במשפטים הן מטבע הרברים שאלות משותפות לשיטות משפט שונות. יחד עם זאת, כמשפטים יש לנו גם חובה לחברה שבה אנו פועלים והחובה הזו כאה לירי ביטוי הרבה פעמים בבחירה של נושאים והתייחסות להתפתחויות במשפט הישראלי".

זה היבט של בריחת מוחות. ייסדת את המרכז פה אבל אתה לא מכוון את המחקר למשפט הישראלי? כשהנושא לא מיוחד לישראל זה לא אומר שהוא אינו חשוב לישראל".

דגן מרגיש את חשיבות המחקר התיאורטי במשפטים. "יש כאן תפישה שאומרת שיש דבר כזה תיאוריה של המשפט ובמידה רבה המרכז הזה כולו מחפש אותה ביהר. מי שבא לכאן לשנתיים, שלוש או ארבע, יקבל סרנאות מחקר וקורסים של מרצים שלנו ושל פרופסורים אורחים ממיטב האוניברסיטאות בעולם, שביחד יתנו לדוקטורנט תמונה מקיפה של הגישות לתחום המשפטי שלו ושל יישום הגישה שלו בתחומי משפט שונים. זו חוויה